

Деренська Я. М.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Інтегральна оцінка ефективності діяльності підприємства

y.derenskaya@gmail.com

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Аналізуючи результати діяльності, підприємство спирається на доволі значне коло різноманітних показників, які охоплюють ключові напрямки функціонування суб'єкта господарювання. Для комплексної оцінки того чи іншого напрямку діяльності доцільно використовувати комплексні показники, групуючи локальні показники. Загальну оцінку ефективності діяльності підприємства доцільно здійснювати, використовуючи інтегральний показник, сформований за результатами оцінки комплексних показників ефективності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Науковці Т. А. Говорушко, Н. І. Климаш у роботі [1, с. 171–176] розглядають значну кількість показників ефективності, розмежовуючи їх на такі групи:

1. Показники ефективності використання основних засобів (фондовіддача, фондомісткість, фондорентабельність).

2. Показники ефективності використання оборотних активів підприємства (коефіцієнт оборотності оборотних коштів, час обороту оборотних коштів, коефіцієнт мобільності активів, коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності).

3. Показники ефективності використання трудових ресурсів (продуктивність праці, трудомісткість продукції, фінансова продуктивність праці, зарплатовіддача).

4. Показники ефективності використання капіталу підприємства (коефіцієнти фінансової незалежності, фінансової стабільності, фінансового

ризик, реінвестування, стабільного економічного зростання, трансформації, рентабельність фінансових ресурсів, власного капіталу, продажу).

5. Показники вартості підприємства (ринкова додана вартість, додана грошова вартість, додана вартість для акціонерів, показник доходності інвестицій на основі потоку грошових коштів, модель Едварда-Белла-Ольсона).

За думкою А. В. Гречко, А. С. Гречухіна, традиційно для оцінки ефективності виробничої діяльності застосовують показники рентабельності (активів, власного капіталу, інвестованого капіталу, продукції, операційної діяльності), ефективності використання окремих видів ресурсів (найважливіші – трудові – характеризуються виробітком, трудомісткістю, продуктивністю), ефективності використання основних засобів (віддача та рентабельність основних засобів) [2]. Для комплексної оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства авторами запропоновано сформулювати економіко-математичну модель визначення інтегрального показника, який враховує три часткові показники – за ефективністю використання матеріальних, трудових ресурсів, основних виробничих засобів.

Згідно досліджень І. Я. Іпполітової, О. І. Зарицької, для оцінки ефективності розвитку підприємства слід зосередити увагу на трьох групах показників: ліквідність та платоспроможність (коефіцієнти загального покриття, проміжної та абсолютної ліквідності, платоспроможності); фінансова стійкість (коефіцієнти фінансової стабільності, співвідношення оборотних і необоротних коштів, забезпечення власним капіталом); рентабельність (підприємства, активів, власного капіталу, операційної діяльності, інвестиційного капіталу) [4]. Тобто оцінка ефективності дещо звужується через використання лише показників аналізу фінансового стану. Однак, позитивним є запропонований підхід щодо використання для комплексної оцінки діяльності підприємства «таксономічного показника, який трансформує всі наявні економічні показники в один інтегральний показник, що в динаміці дає можливість з'ясувати існуючий розвиток та його тенденцію на майбутнє» [4, с. 116].

У роботі [6] також розглядається незначна сукупність показників ефективності діяльності підприємства (продуктивність праці, прибуток, обсяг виробництва продукції, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу), однак для стандартизації цих показників запропоновано використовувати z-оцінку (міру відносного розкиду значень від середнього). Така z-трансформація дозволяє отримати стандартизовані індекси по кожному з критеріїв оцінки ефективності діяльності підприємства.

Значна кількість управлінських рішень, пов'язаних з вибором показників ефективності, збиранням і обробкою інформації, проведенням розрахунків тощо, потребує упорядкування. На наш погляд, заслуговує уваги запропонована С. М. Пилипенко послідовність оцінки ефективності діяльності підприємства:

1. Формулювання мети проведення оцінювання ефективності діяльності, визначення чинників впливу, обґрунтування методів аналізу.

2. Формування системи показників ефективності діяльності.

3. Збирання інформації для аналізу, її обробка відповідно до вибраних методів подальшого аналізу.

4. Аналізування структури і динаміки показників оцінки ефективності діяльності.

5. Застосування вибраних методів аналізу (оцінювання таксонометричних показників, інтегральна оцінка, багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз тощо).

6. Оцінювання отриманих результатів і обґрунтування заходів подальшого підвищення рівня ефективності діяльності підприємства [7, с. 455].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на широке коло досліджень щодо систематизації і групування показників ефективності діяльності підприємства, проблема вибору ключових показників оцінки ефективності з урахуванням особливостей функціонування конкретного суб'єкта господарювання залишається

актуальною. Також потребує подальшого вивчення й питання застосування різних методів щодо інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є формування сукупності локальних показників, що характеризують ефективність використання ресурсів підприємства, їх групування у комплексні показники, які дозволяють розрахувати інтегральний показник ефективності діяльності підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

За результатами проведеного контент-аналізу показників ефективності діяльності пропонується зосередити увагу на п'ятьох групах коефіцієнтів, що характеризують ефективність використання основних засобів, оборотних коштів, капіталу, трудових і матеріальних ресурсів (табл. 1).

Таблиця 1

Показники оцінки ефективності діяльності підприємства

Коефіцієнт	Формула розрахунку	Рекомендоване значення
1. Показники ефективності використання основних засобів (K1)		
Фондовіддача	Обсяг виробництва/ Середньорічна вартість основних засобів	Зростання
Коефіцієнт рентабельності основних засобів	Чистий прибуток/ Середньорічна вартість основних засобів	Зростання
2. Показники ефективності використання оборотних коштів (K2)		
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	Чистий дохід/ Середньорічна величина оборотних коштів	Зростання
Коефіцієнт мобільності активів	Оборотні активи/ Сума активів	>0,5
Коефіцієнт покриття	Оборотні активи/ Короткострокові зобов'язання	1–1,5
Коефіцієнт рентабельності оборотних коштів	Чистий прибуток/ Середньорічна величина оборотних коштів	Зростання
3. Показники ефективності використання капіталу (K3)		
Коефіцієнт автономії	Власний капітал/ Сума пасивів	>0,5
Коефіцієнт фінансової стабільності	Власний капітал/ Позиковий капітал	>1
Коефіцієнт рентабельності ресурсів	Прибуток від операційної діяльності/ Сума активів	Зростання
Коефіцієнт рентабельності продажу	Чистий прибуток/ Чистий дохід	Зростання
Коефіцієнт ресурсовіддачі	Чистий дохід/ Середньорічна сума активів	Зростання

Продовження табл. 1

Коефіцієнт	Формула розрахунку	Рекомендоване значення
4. Показники ефективності використання трудових ресурсів (K4)		
Фінансова продуктивність праці	Чистий прибуток/ Середньооблікова чисельність працівників	Зростання
Зарплатовіддача	Чистий дохід/ Фонд оплати праці	Зростання
Фондоозброєність	Середньорічна вартість основних засобів / Середньооблікова чисельність працівників	Зростання
5. Показники ефективності використання матеріальних ресурсів (K5)		
Матеріаловіддача	Чистий дохід/ Сума матеріальних витрат	Зростання
Коефіцієнт оборотності запасів	Чистий дохід/ Середньорічна вартість запасів	Зростання

Результати розрахунку локальних показників ефективності діяльності АТ «Фармак» [5] представлено у табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка показників оцінки ефективності діяльності АТ «Фармак»

Коефіцієнт	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
1. Показники ефективності використання основних засобів (K1)					
Фондовіддача, грн/грн	3,71	2,03	1,96	1,75	1,86
Коефіцієнт рентабельності основних засобів	0,49	0,38	0,33	0,29	0,3
2. Показники ефективності використання оборотних коштів (K2)					
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	2,79	2,84	2,59	2,19	2,07
Коефіцієнт мобільності активів	0,24	0,44	0,45	0,46	0,47
Коефіцієнт покриття	1,44	1,91	2,29	3,69	2,78
Коефіцієнт рентабельності оборотних коштів	0,37	0,53	0,43	0,36	0,34
3. Показники ефективності використання капіталу (K3)					
Коефіцієнт автономії	0,59	0,75	0,76	0,81	0,77
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,44	4,03	3,14	4,24	3,32
Коефіцієнт рентабельності ресурсів	0,25	0,3	0,25	0,19	0,21
Коефіцієнт рентабельності продажу	0,13	0,19	0,17	0,16	0,16
Коефіцієнт ресурсовіддачі	1,31	1,2	1,17	0,99	0,96
4. Показники ефективності використання трудових ресурсів (K4)					
Фінансова продуктивність праці, млн грн/чол.	0,29	0,43	0,42	0,39	0,44
Зарплатовіддача, грн/грн	8,55	7,5	6,95	5,77	6,31
Фондоозброєність, млн грн/чол.	0,6	0,11	0,13	0,14	0,14
5. Показники ефективності використання матеріальних ресурсів (K5)					
Матеріаловіддача, грн/грн	3,01	2,77	2,78	2,83	3,43
Коефіцієнт оборотності запасів	6,41	6,35	6,02	4,74	5,14

Динаміку комплексних показників оцінки ефективності діяльності АТ «Фармак» відображено в табл. 3, інтегрального показника – на рис. 1.

Таблиця 3

Комплексні показники оцінки ефективності діяльності АТ «Фармак»

Рік	К1	К2	К3	К4	К5
2016	1,00	0,70	0,74	0,80	0,93
2017	0,88	0,92	0,99	0,79	0,82
2018	0,83	0,91	0,95	0,76	0,82
2019	0,76	0,85	0,84	0,60	0,69
2020	0,79	0,79	0,85	0,70	0,91

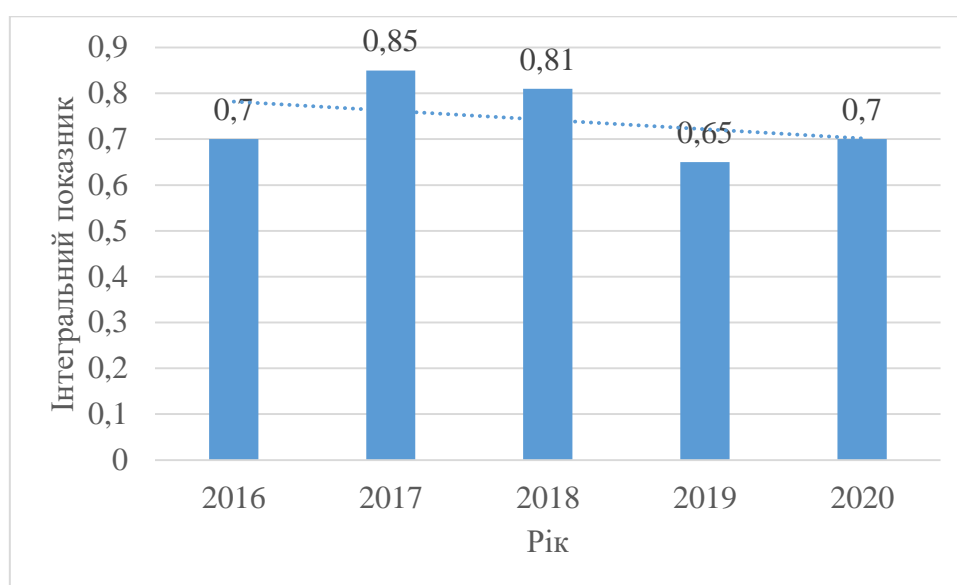

Рис. 1 Динаміка інтегрального показника ефективності діяльності підприємства

ВИСНОВКИ

Зниження комплексних показників ефективності використання основних засобів і оборотних коштів вказує на необхідність запровадження управлінських рішень щодо підвищення рентабельності і оборотності засобів підприємства. Позитивною є тенденцію зростання комплексних показників ефективності використання капіталу та ресурсів підприємства. В цілому спостерігається поліпшення інтегрального показника в 2020 р. порівняно з попереднім періодом.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Подальшого дослідження потребують питання доцільності розширення кола показників, що характеризують результати маркетингової, інноваційної, інвестиційної та інших видів діяльності підприємства, формування системи збалансованих показників. Також актуальним є дослідження особливостей використання інших методів комплексної оцінки ефективності діяльності підприємства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Говорушко Т. А., Климаш Н. І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу : монографія. К. : Логос, 2013. 204 с.

2. Гречко А. В., Гречухін А. С. Оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. № 1. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4744> (дата звернення 05.01.2023).

3. Деренська Я. М. Оцінка ефективності діяльності підприємства. *Механізм регулювання економіки*. 2023. № 1 (99). С. 81–85.

4. Іпполітова І. Я., Зарицька О. І. Оцінка ефективності розвитку підприємства на основі таксономічного показника. *Інфраструктура ринку*. 2017. № 14. С. 115–121.

5. Офіційний сайт АТ «Фармак». Режим доступу: <https://farmak.ua/financial-statements-and-information-about-thecompany/> (дата звернення 05.01.2023).

6. Панасюк Т. П. Методичні підходи аналізу ефективності господарської діяльності підприємства [Електронний ресурс]. Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених. Електронні текстові дані (1 файл: 483 Кбайт). 2019. Вип. 13. Назва з екрана. <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/29393>.

7. Пилипенко С. М. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 452–456.

Деренська Я. М.

Інтегральна оцінка ефективності діяльності підприємства

Діагностика рівня ефективності діяльності підприємства потребує використання інтегральної оцінки, яка формує уявлення щодо якісної динаміки його розвитку. З іншого боку, для прийняття управлінських рішень за результатами загальної оцінки ефективності діяльності необхідно провести комплексний аналіз різних за функціональним спрямуванням показників. За результатами проведеного аналізу показників ефективності діяльності запропоновано використовувати п'ять комплексних коефіцієнтів, що характеризують ефективність використання основних засобів, оборотних коштів, капіталу, трудових і матеріальних ресурсів. За комплексними показниками визначено інтегральний показник ефективності діяльності підприємства.

Ключові слова: ефективність, оцінка ефективності діяльності, інтегральна оцінка ефективності.

Y. M. Derenska

Integrated assessment of the efficiency of the enterprise

Diagnostics of the level of efficiency of the enterprise's activity requires the use of an integral assessment, which forms an idea about the qualitative dynamics of its development. On the other hand, in order to make management decisions based on the results of the general assessment of the effectiveness of the activity, it is necessary to carry out a comprehensive analysis of indicators of different functional orientations. According to the results of the analysis of performance indicators, it is proposed to use five complex coefficients characterizing the efficiency of the use of fixed assets, working capital, capital, labour and material resources. Based on complex indicators, an integral indicator of the efficiency of the enterprise's activity is determined.

Keywords: efficiency, performance evaluation, integrated performance evaluation.